

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

مدرسه علمیه الراضیه (سلام الله علیها)

شهرستان اسدآباد

موضوع:

راه‌های مقابله با فساد در جوامع بشری از دیدگاه قرآن کریم

در تفسیر نمونه

نویسنده:

مرضیه محمدی جنت

چکیده

فساد به عنوان یکی از اصلی‌ترین موانع پیشرفت جوامع بشری، در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و اخلاقی رخ می‌دهد. قرآن کریم، که به عنوان کتاب راهنمای الهی برای زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها نازل شده است، در آیات متعددی به پدیده فساد و راه‌های مقابله با آن پرداخته است. این مقاله با هدف تحلیل و بررسی راهکارهای قرآن برای مقابله با فساد، به تبیین مفهوم فساد در قرآن، عوامل ایجادکننده آن و پیامدهای منفی آن در جوامع می‌پردازد. با استناد به آیات قرآنی و بهره‌گیری از تفسیر نمونه، مشخص می‌شود که فساد نه تنها به معنای از بین بردن ساختارهای عادلانه و صحیح در جامعه است، بلکه زمینه‌ساز ظلم، بی‌عدالتی و نابرابری نیز می‌باشد.

برخی از عوامل اصلی فساد از دیدگاه قرآن شامل نفس اماره، دنیاپرستی، فقدان تقوا و انحراف از عدالت است. در مقابل، قرآن راهکارهای مختلفی برای جلوگیری و مقابله با فساد پیشنهاد می‌دهد؛ از جمله تقوا، ایمان، امر به معروف و نهی از منکر، برقراری عدالت اجتماعی و پرهیز از ظلم و تعدی. همچنین نمونه‌هایی از مبارزه پیامبران الهی با فساد، نظیر حضرت موسی (علیه السلام) و فرعون یا حضرت شعیب (علیه السلام) و جامعه مدین، در این مقاله بررسی می‌شود.

هدف این پژوهش، ارائه یک دیدگاه جامع از راه‌های مقابله با فساد بر اساس اصول قرآنی است تا به عنوان الگویی برای جوامع امروزی به کار رود. امید است که این تحلیل، با استناد به تفسیر نمونه و متون اسلامی، راهگشای پژوهش‌های بعدی در زمینه مقابله با فساد باشد.

هدف از تحقیق: هدف از این تحقیق، بررسی و تحلیل عمیق راه‌های مقابله با فساد در جوامع بشری از دیدگاه قرآن کریم است. قرآن به عنوان منبعی الهی، دستورات و راهکارهایی برای ایجاد و حفظ یک جامعه سالم و عاری از فساد ارائه می‌دهد. این پژوهش قصد دارد تا با استفاده از آیات قرآنی و بهره‌گیری از تفاسیر معتبر همچون "تفسیر نمونه"، به تبیین مفهوم فساد، عوامل ایجادکننده آن و پیامدهای آن در جوامع بپردازد. از سوی دیگر، تحقیق به دنبال شناسایی و ارائه راه‌حل‌های عملی و اخلاقی قرآن برای جلوگیری از گسترش فساد و راه‌های مقابله با آن است. با تأکید بر اصولی همچون تقوا، عدالت، امر به معروف و نهی از منکر و پرهیز از ظلم، این پژوهش در پی ارائه الگویی جامع برای جوامع امروزی است که بر اساس تعالیم قرآنی بتواند در برابر فساد مقاوم باشد و فضایی عدالت‌محور و سالم را حفظ کند.

در نهایت، هدف این است که با بررسی داستان‌ها و نمونه‌های قرآنی، الگویی برای جوامع معاصر ارائه شود تا با تکیه بر اصول دینی، به مقابله با فساد بپردازند و جامعه‌ای عادلانه و متعادل ایجاد کنند.

بیان مسئله: فساد یکی از معضلات جدی در جوامع بشری است که در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و اخلاقی تأثیرات ویرانگری بر جا می‌گذارد. از رواج ظلم و بی‌عدالتی گرفته تا تخریب زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی، فساد باعث تضعیف همبستگی اجتماعی و رشد نابرابری می‌شود. این پدیده نه تنها باعث از بین رفتن اعتماد عمومی به نهادها و حاکمیت‌ها می‌شود، بلکه راه‌های پیشرفت و توسعه جوامع را مسدود می‌کند. با توجه به اهمیت موضوع، ضروری است که راه‌های پیشگیری و مقابله با فساد از منابع مختلف دینی و اخلاقی مورد بررسی قرار گیرد.

قرآن کریم به عنوان منبعی الهی، یکی از مهم‌ترین متون دینی است که به مسائل اجتماعی و فردی انسان‌ها توجه ویژه‌ای دارد. در آیات متعدد، به فساد در زمین و پیامدهای منفی آن اشاره شده است. همچنین راهکارهای مختلفی برای مقابله با فساد در قرآن ارائه شده که بر اصولی چون تقوا، عدالت، امر به معروف و نهی از منکر استوار است. با این حال، در بسیاری از جوامع اسلامی و غیر اسلامی، علیرغم دسترسی به تعالیم قرآن، فساد همچنان یکی از چالش‌های اصلی باقی مانده است.

مسئله اصلی این تحقیق این است که چگونه می‌توان از دیدگاه قرآن کریم به مبارزه با فساد پرداخت و راهکارهای قرآنی در مقابله با فساد چگونه می‌توانند به عنوان الگویی عملی در جوامع امروزی به کار گرفته شوند؟ همچنین پرسش‌های زیر مطرح می‌شوند:

- ۱- مفهوم فساد در قرآن چگونه تعریف شده است؟
 - ۲- عوامل و ریشه‌های فساد از دیدگاه قرآن چیست؟
 - ۳- قرآن کریم چه راهکارهایی برای جلوگیری و مقابله با فساد ارائه می‌دهد؟
 - ۴- چگونه می‌توان از این راهکارها برای حل معضلات فساد در جوامع معاصر استفاده کرد؟
- پاسخ به این سوالات می‌تواند به ارائه راه‌حل‌های دینی و اخلاقی برای مقابله با فساد کمک کند و از تعالیم قرآن به عنوان الگویی عملی برای ایجاد جامعه‌ای سالم و عاری از فساد بهره برد.
- واژگان کلیدی:** فساد، قرآن کریم، تقوا، عدالت، امر به معروف، نهی از منکر، تفسیر نمونه، جامعه اسلامی، مبارزه با فساد.

۱- اهمیت و ضرورت تحقیق

فساد به عنوان یکی از بزرگ‌ترین معضلات جوامع بشری، همواره تهدیدی جدی برای ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بوده است. تأثیرات منفی فساد بر توسعه و پیشرفت جوامع به قدری گسترده است که می‌تواند اعتماد عمومی را از بین برده، نابرابری‌های اجتماعی را افزایش دهد و باعث تخریب ارزش‌های اخلاقی

شود. از این رو، ضرورت مقابله با فساد و ارائه راه‌حل‌های پایدار برای کنترل و مهار آن، به یکی از مهم‌ترین چالش‌های فکری و عملی در جوامع امروزی تبدیل شده است.

قرآن کریم به عنوان منبعی الهی و بی‌پایان از تعالیم اخلاقی و اجتماعی، دیدگاه‌های جامع و عمیقی در مورد فساد و راه‌های مقابله با آن ارائه می‌دهد. قرآن با تکیه بر اصولی همچون تقوا، عدالت، امر به معروف و نهی از منکر و پرهیز از ظلم و تعدی، راهکارهایی مؤثر برای پیشگیری و مقابله با فساد مطرح می‌کند. با توجه به فراگیری و پایداری مشکلات فساد در جوامع امروز، مطالعه این راهکارهای قرآنی می‌تواند نقشی حیاتی در بهبود وضعیت جامعه داشته باشد.

اهمیت این تحقیق از چند جنبه قابل توجه است:

۱- ارائه راهکارهای دینی و اخلاقی: با توجه به اینکه تعالیم قرآن به عنوان یکی از کامل‌ترین منابع هدایت بشری شناخته می‌شود، بهره‌گیری از راهکارهای قرآنی برای مقابله با فساد می‌تواند به شکل‌گیری راه‌حل‌هایی پایدار و مبتنی بر اخلاق دینی منجر شود.

۲- پیشگیری و مقابله با فساد: این تحقیق می‌تواند به تبیین راه‌های عملیاتی جلوگیری از فساد در سطوح مختلف جامعه، از سیاست و اقتصاد گرفته تا فرهنگ و روابط اجتماعی، کمک کند. قرآن به ریشه‌های فساد پرداخته و با ارائه اصولی همچون تقوا و عدالت، راه‌حل‌هایی برای پیشگیری و کنترل آن ارائه می‌دهد.

۳- کاربرد در جوامع امروزی: با توجه به نیاز شدید جوامع اسلامی به راهکارهای عملی برای مبارزه با فساد، این تحقیق می‌تواند الگویی مناسب برای جوامع معاصر ارائه دهد. تطبیق آموزه‌های قرآنی با شرایط کنونی می‌تواند به کاهش معضلات فساد در سطوح مختلف منجر شود.

۴- ایجاد جامعه‌ای سالم و عدالت‌محور: هدف اصلی این تحقیق کمک به ایجاد جامعه‌ای است که بر اساس اصول دینی و قرآنی، عدالت و انصاف را محور اصلی قرار دهد و با ترویج فرهنگ دینی و اخلاقی، به کاهش فساد در ابعاد گوناگون آن منجر شود.

ضرورت این تحقیق نیز از آنجا ناشی می‌شود که:

– بسیاری از جوامع اسلامی، با وجود دسترسی به تعالیم قرآن، همچنان با مشکل فساد روبه‌رو هستند. بررسی دقیق آیات قرآنی و بهره‌گیری از تفاسیر معتبر مانند "تفسیر نمونه" می‌تواند به ارائه راهکارهای قابل اجرا در زندگی امروزی کمک کند.

– در دنیای کنونی، تلاش برای مبارزه با فساد تنها با ابزارهای قانونی و اجرایی به تنهایی کافی نیست؛ بلکه باید ابعاد اخلاقی و دینی نیز مورد توجه قرار گیرد. این تحقیق با تأکید بر اصول قرآنی، به دنبال راه‌حلهایی است که نه تنها به کاهش فساد کمک کند، بلکه به تقویت بنیان‌های اخلاقی جامعه نیز منجر شود.

بنابراین، این تحقیق از اهمیت ویژه‌ای در میان پژوهش‌های مرتبط با فساد برخوردار است، چرا که از یک منبع معتبر دینی یعنی قرآن کریم استفاده می‌کند و می‌تواند در ایجاد جامعه‌ای سالم و پایدار، نقش اساسی ایفا کند.

۲- تعریف لغوی فساد

واژه "فساد" از ریشه عربی "فَسَدَ" گرفته شده است که به معنای تباه شدن، خراب شدن و از بین رفتن چیزی می‌باشد. در لغت‌نامه‌های عربی، فساد به معنای خروج از حالت طبیعی و مناسب به کار رفته و به حالتی اشاره دارد که در آن، یک چیز از وضعیت سالم و نیکو به وضعیتی زیان‌آور و ناپسند تبدیل می‌شود. به عبارت دیگر، فساد به معنای نوعی تخریب و خرابی است که چه در امور مادی و چه در امور معنوی و اخلاقی می‌تواند رخ دهد.

در فرهنگ‌های لغت فارسی نیز "فساد" به معنای تباهی، خرابی، زوال و انحطاط آمده است و به حالتی اشاره دارد که در آن ارزش‌های مثبت از بین می‌روند و نابودی و خرابی جایگزین آن‌ها می‌شود.

در قرآن کریم و متون اسلامی، فساد اغلب به معنای انحراف از حق، عدالت و راه صحیح به کار رفته و می‌تواند در زمینه‌های مختلف از جمله اجتماعی، اقتصادی، اخلاقی و حتی زیست‌محیطی اشاره به تخریب و تباهی داشته باشد.

۳- تعریف فساد در قرآن کریم

واژه "فساد" و مشتقات آن در قرآن کریم به معنای گسترده‌ای به کار رفته و به اشکال مختلف اجتماعی، اخلاقی، اقتصادی، سیاسی و زیست‌محیطی اشاره دارد. در قرآن، فساد به عنوان نوعی انحراف از حق و عدالت معرفی شده است که نتیجه آن تخریب روابط انسانی، گسترش ظلم، و از بین رفتن تعادل اجتماعی و طبیعی

۱. جوهری، "الصاح فی اللغة".

۲. دهخدا، "لغت‌نامه دهخدا".

«قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ»؛ «بگو: بیایید تا آنچه پروردگارتان بر شما حرام کرده است برای شما بخوانم: اینکه هیچ چیزی را شریک خدا قرار ندهید، و به پدر و مادر نیکی کنید، و فرزندان خود را از ترس فقر نکشید؛ ما شما و آنان را روزی می‌دهیم، و نزدیک فحشا نشوید، چه آشکار باشد و چه پنهان؛ و نفسی را که خداوند محترم شمرده، جز به حق نکشید؛ این چیزی است که خداوند شما را به آن سفارش کرده است، شاید تعقل کنید.»

این آیه به دوری از ظلم و بی‌عدالتی تأکید می‌کند و ظلم را به عنوان یکی از عوامل اصلی ایجاد فساد معرفی می‌کند. تفسیر نمونه توضیح می‌دهد که قتل نفس، فحشا و بی‌عدالتی‌های دیگر از جمله اعمالی هستند که فساد را در جامعه گسترش می‌دهند. قرآن کریم از مسلمانان می‌خواهد که از این اعمال ناپسند دوری کرده و در راه عدالت و اصلاح تلاش کنند.^۱

۵-۵- مدیریت صحیح و استفاده از افراد صالح

قرآن کریم به اهمیت مدیریت صحیح و انتخاب افراد صالح برای رهبری و مدیریت امور جامعه تأکید می‌کند. استفاده از افراد نالایق و فاسد در مناصب مدیریتی می‌تواند به گسترش فساد منجر شود.

آیه مربوطه: سوره یوسف، آیه ۵۵:

«قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ»؛ «[یوسف] گفت: مرا بر خزائن زمین بگمار، چرا که من

نگهبانی امین و دانا هستم.»

در این آیه، حضرت یوسف علیه السلام به عنوان فردی صالح و امین خود را برای مدیریت خزائن مصر معرفی می‌کند. تفسیر نمونه بیان می‌کند که انتخاب افراد صالح و شایسته برای مدیریت امور جامعه یکی از مهم‌ترین راه‌های جلوگیری از فساد است. اگر جامعه تحت مدیریت افراد نالایق و نادرست قرار گیرد، فساد به سرعت گسترش می‌یابد و ارزش‌های دینی و اجتماعی تضعیف می‌شوند.^۲

۶- مثال های قرانی از مبارزه با فساد

قرآن کریم، کتاب الهی مسلمانان، داستان‌های متعددی از زندگی پیامبران و اقوام گذشته ارائه می‌دهد که در آن‌ها به مبارزه با فساد در جامعه پرداخته شده است. این داستان‌ها حاوی درس‌های مهمی درباره مقابله

۱. همان، ج ۵، ص ۴۵۸-۴۵۷

۲. همان، ج ۱۰، ص ۲۸۲-۲۸۱

با فساد در سطوح مختلف فردی، اجتماعی و سیاسی هستند. قرآن کریم این مثال‌ها را به عنوان الگویی برای جوامع بشری ارائه کرده تا از آن‌ها پند بگیرند و برای مقابله با فساد و انحرافات در جامعه تلاش کنند. در ادامه، به برخی از مهم‌ترین نمونه‌های مبارزه با فساد از دیدگاه قرآن اشاره می‌کنیم:

۶-۱- مبارزه حضرت موسی (علیه السلام) با فرعون

یکی از برجسته‌ترین نمونه‌های مبارزه با فساد در قرآن کریم، داستان حضرت موسی (علیه السلام) و فرعون است. فرعون در قرآن به عنوان نماد فساد سیاسی و ظلم معرفی شده است که با استفاده از قدرت و استبداد خود، مردم را تحت فشار و ستم قرار می‌داد.

آیه مربوطه: سوره قصص، آیه ۴:

«إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُدَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ»؛ «فرعون در زمین برتری جویی کرد و مردمش را گروه‌گروه ساخت، گروهی از آنان را تضعیف می‌کرد، پسرانشان را می‌کشت و زنانشان را زنده نگه می‌داشت. او به راستی از فسادگران بود.»

فرعون در قرآن به عنوان مثالی از رهبرانی معرفی شده که با استفاده از ظلم و فساد، جامعه را دچار تفرقه و ستمگری می‌کنند. حضرت موسی (علیه السلام) به عنوان پیامبر خدا به مقابله با فساد و استبداد فرعون پرداخت و با اراده الهی او را به چالش کشید. این مبارزه، نشانه‌ای از اهمیت ایستادگی در برابر فساد سیاسی و ظلم در جامعه است!

۶-۲- مبارزه حضرت شعیب (علیه السلام) با فساد اقتصادی در مدین

حضرت شعیب (علیه السلام) یکی از پیامبرانی است که قرآن کریم او را به عنوان نماد مبارزه با فساد اقتصادی معرفی کرده است. مردم مدین به سوءاستفاده‌های اقتصادی، کم‌فروشی و ایجاد بی‌عدالتی در معاملات دست می‌زدند و حضرت شعیب تلاش کرد تا آن‌ها را به راه درست هدایت کند.

آیه مربوطه: سوره هود، آیه ۸۴-۸۵:

«وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرَاكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُحِيطٍ * وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ»؛ «و به سوی [مردم] مدین برادرشان شعیب را فرستادیم، [او] گفت: ای قوم من، خدا را بپرستید که جز او خدایی برای شما نیست، و در پیمان‌ها و وزن کم نگذارید. من شما را در خیر [و نعمت]

می‌بینم، ولی بر شما از عذاب روز فراگیر بیمناکم. ای قوم من، پیمانه و وزن را به انصاف کامل کنید و از مردم کم مگیرید و در زمین فساد نکنید.»

حضرت شعیب علیه السلام به مقابله با فساد اقتصادی مردم مدین پرداخت که در معاملات خود دچار کم‌فروشی و بی‌عدالتی شده بودند. این آیات به طور مستقیم به ضرورت انصاف و عدالت در امور اقتصادی اشاره دارد و هشدار می‌دهد که فساد اقتصادی می‌تواند جامعه را به نابودی بکشانند.^۱

۶-۳- مبارزه حضرت لوط علیه السلام با فساد اخلاقی قومش

حضرت لوط علیه السلام به عنوان پیامبری که با فساد اخلاقی قوم خود مبارزه کرد، در قرآن معرفی شده است. قوم لوط به گناهان و رفتارهای ناپسند اخلاقی دچار شده بودند و خداوند حضرت لوط را برای اصلاح آنان فرستاد، اما آن‌ها از پذیرش دعوت او سرباز زدند.

آیه مربوطه: سوره هود، آیات ۷۷-۷۸:

«وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِئَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ * وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَا قَوْمِ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ؟» «و هنگامی که فرستادگان ما به سوی لوط آمدند، او از آمدن آن‌ها اندوهگین شد و دلش تنگ گردید و گفت: این روزی سخت است. قوم او به سرعت به سوی او آمدند و پیش از آن هم کارهای زشت می‌کردند. [لوط] گفت: ای قوم من، این دختران من، برای شما پاکیزه‌ترند؛ از خدا پروا کنید و مرا در مورد مهمانانم رسوا نکنید. آیا در میان شما یک مرد رشد یافته نیست؟»

حضرت لوط علیه السلام با قوم خود که به فساد اخلاقی دچار شده بودند، به مبارزه برخاست و آن‌ها را به پاکدامنی و تقوا دعوت کرد. این داستان نشان‌دهنده این است که فساد اخلاقی می‌تواند جامعه را به سقوط بکشانند و پیامبران الهی مأمور بودند که با چنین انحرافات مقابله کنند.^۲

۶-۴- مبارزه حضرت نوح علیه السلام با فساد عقیدتی قومش

حضرت نوح علیه السلام بیش از نهصد سال به هدایت قوم خود پرداخت و آنان را به توحید و پرستش خداوند دعوت کرد. اما قوم نوح با نپذیرفتن دعوت او و ادامه فساد عقیدتی و گمراهی، سرانجام با عذاب الهی روبرو شدند.

آیه مربوطه: سوره نوح، آیه ۵-۶:

۱. همان، ج ۹، ص ۲۳۵-۲۳۶.

۲. همان، ص ۳۰۱-۳۰۰.

« قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا * فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا »؛ «[نوح] گفت: پروردگارا، من قومم را شب و روز دعوت کردم. اما دعوت من جز بر فرار آنان نیفزود.»

حضرت نوح علیه السلام با فساد عقیدتی و بت پرستی قومش به مبارزه پرداخت و بیش از ۹۵۰ سال آنان را به پرستش خداوند یگانه فراخواند. اما قوم او از پذیرش دعوت الهی سر باز زدند و در نهایت با عذاب الهی هلاک شدند. این داستان نشان دهنده تلاش های بی وقفه پیامبران در مبارزه با فساد عقیدتی و گمراهی است.^۱

نتیجه گیری

فساد در هر شکل خود، یکی از مهم ترین چالش های جوامع بشری است که در ابعاد مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و اخلاقی تأثیرات مخربی بر جای می گذارد. قرآن کریم به عنوان کتاب هدایت و راهنمای جامع برای زندگی انسان ها، به وضوح به این موضوع پرداخته و راهکارهایی برای مقابله با فساد ارائه داده است. با مطالعه آیات قرآنی و تفسیر آن ها، به این نتیجه می رسیم که قرآن فساد را نه تنها به معنای تخریب ارزش های دینی و اجتماعی، بلکه به عنوان انحراف از مسیر صحیح الهی و عدالت می داند که می تواند بنیان های جامعه را از بین ببرد. در داستان های قرآنی، نمونه های متعددی از مبارزه پیامبران الهی با فساد های گوناگون ارائه شده است؛ از مبارزه حضرت موسی علیه السلام با استبداد فرعون و فساد سیاسی، تا مقابله حضرت شعیب علیه السلام با فساد اقتصادی و تلاش حضرت لوط علیه السلام در برابر فساد اخلاقی. این داستان ها به ما می آموزند که مبارزه با فساد وظیفه ای الهی و اخلاقی است که باید در تمامی سطوح فردی و اجتماعی مورد توجه قرار گیرد.

از سوی دیگر، قرآن کریم راهکارهای جامعی برای جلوگیری و مبارزه با فساد پیشنهاد کرده است. تقوا و پرهیزگاری، اجرای عدالت اجتماعی، امر به معروف و نهی از منکر، دوری از ظلم و بی عدالتی و استفاده از مدیران صالح از جمله اصولی هستند که قرآن برای ایجاد جامعه ای سالم و عاری از فساد معرفی می کند. این اصول اگر به طور کامل در جوامع پیاده شوند، می توانند زمینه ساز جلوگیری از فساد و ایجاد جامعه ای مبتنی بر ارزش های انسانی و الهی باشند.

در نهایت، پیام قرآن کریم این است که مقابله با فساد تنها با ابزارهای قانونی و اجرایی به تنهایی کافی نیست؛ بلکه باید ابعاد اخلاقی و دینی نیز در نظر گرفته شود. انسان ها با پیروی از تعالیم الهی و ارزش های اخلاقی قادر خواهند بود تا جامعه ای سالم، عادلانه و بدون فساد را ایجاد و حفظ کنند. بنابراین، راهبرد قرآن در برابر فساد، یک راهبرد جامع و همه جانبه است که می تواند در دنیای امروز نیز الگویی عملی و مؤثر برای مبارزه با فساد باشد.

۱. همان، ج ۲۵، ص ۴۲-۴۱

فهرست منابع

*قرآن کریم.

- ۱- جوهری، اسماعیل بن حماد (۱۴۰۴ق) الصحاح. چاپ سوم. بیروت: دارالعلم.
- ۲- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۲) لغت نامه دهخدا. تهران: روزنه.
- ۳- شریف رضی، محمد بن حسین. (۱۳۷۹). *نهج البلاغه* (ترجمه: سید جعفر شهیدی). تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
- ۴- غزالی، محمد. (۱۳۷۵). *احیاء علوم الدین* (جلد ۴). قم: دارالکتب الاسلامیه.
- ۵- قرآن کریم. ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای. تهران: انتشارات اسلام.
- ۶- محمدی ری‌شهری، محمد. (۱۳۷۷). *میزان الحکمه* (جلد ۲). قم: دارالحديث.
- ۷- مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۴). *تفسیر نمونه* (جلدهای ۱ تا ۲۷). تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- ۸- نراقی، ملا مهدی. (۱۴۰۸). *جامع السعادات*. قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.